

POSTPARTUM DÖNEMDEKİ KADINLARIN DOĞUM ALGILARI İLE DOĞUM DUYGULANIMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN BIRTH PERCEPTIONS AND BIRTH AFFECTS OF POSTPARTUM WOMEN

Şeyda Kansu¹ , Serap Ejder Apay^{2*}

¹Ağrı Eleşkirt Devlet Hastanesi, Ağrı, Türkiye

²Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı postpartum dönemdeki kadınların doğum algısı ile doğum duygulanımı arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

Yöntem: Araştırma Erzurum il merkezindeki dört aile sağlığı merkezinde Aralık 2019-Kasım 2020 tarihleri arasında araştırmaya alınma kriterlerine uyan 420 lohusa ile yürütüldü. Araştırma verileri kişisel bilgi formu, doğum duygulanım ölçeği ve doğum algısı ölçeği kullanılarak toplandı. Veriler Student t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Mann Whitney U testi, Kruskal-Wallis ve korelasyon analizi ile değerlendirildi.

Bulgular: Araştırma kapsamındaki lohusaların doğum duygulanım ölçeği toplam puan ortalaması 100.47±15.69, doğum algı ölçeği toplam puan ortalaması 5.24±3.00 ve doğum sonrası ilk haftadaki algı alt ölçeği toplam puan ortalaması 3.38±2.65 tespit edildi. Lohusaların doğum duygulanım ölçeği puan ortalamaları ve doğum algısı toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu saptandı (sırasıyla $r_1=-0.559$, $r_2=-0.613$, $r_3=-0.280$, $p<0.001$).

Sonuç: Lohusaların doğum duygulanımları azaldıkça olumsuz doğum algısının arttığı saptandı. Lohusaların doğum algılarının ve doğum duygulanımlarının bazı sosyo-demografik özelliklerden (eğitim, çalışma durumu, eş eğitimi, eş çalışma durumu vb.) etkilendiği tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Duygulanım, Ebe, Postpartum

GİRİŞ

Doğum, evlenme ve ölüm insan yaşamındaki üç önemli geçiş dönemidir [1]. Bu üç önemli geçişten ilki olan doğum -kadından anneye dönüşüm, bir eşik, kadınlar için bir geçiş süreci; her zaman beklenmedik bir şeyin meydana gelebileceğinden korkulan varoluşsal bir olay, yaşamın bir mucizesi, kadının doğasında ve genlerinde doğuştan var olan (anlamları da taşıyan doğum);- kadın hayatında benzersiz ve önemli bir yere sahiptir [1-6].

Doğum algısı; sosyal ve çevresel faktörlerden etkilenen kadınların hem kişisel duygularının hem de öznel psikolojilerinin ön planda olduğu; fiziksel, nörolojik ve bilişsel sürecin aktif işlediği; fizyolojik doğum sürecinde oluşan fiziksel duyuların anlamlı hale getirilerek

ABSTRACT

Objective: This study aimed to determine the relationship between the birth perception and the childbirth affections.

Method: This study was conducted with 420 postpartum women who met the criteria for this research between December 2019 and November 2020 at four family health centres in Erzurum. Data were collected by using personal information form, birth emotion scale and birth perception scale. The data was evaluated using by Student t test, One-way ANOVA, Mann Whitney U test, Kruskal-Wallis and correlation analysis.

Results: The postpartum women' mean birth emotion scale score was 100.47±15.69, their mean birth perception scale score was 5.24±3.00, and their mean perception scale in the first week after birth score was 3.38±2.65. It was found that there was a negative significant correlation between the mean birth emotion scale score and the mean birth perception score with the mean birth perception subscales score (respectively $r_1=-0.559$, $r_2=-0.613$, $r_3=-0.280$, $p<0.001$).

Conclusion: In this study, it is concluded that as puerperal women' birth feelings have been decreased, their negative birth perception have been increased. On the other hand, It has been determined that the birth perceptions and birth emotions of puerperal women have been affected by some sociodemographic characteristics such as education, have a work, partner education, have a partner work and etc.

Key Words: Birth, Affect, Midwife, Postpartum

zihinde yorumlandığı; duyuşsal bir bilgilenme, doğumu anlama, kavrama ve anlamlaştırma sürecidir [7-9]. Eylemin öznel olması ve kavrama sürecinde yaşananların farklı yorumlanmasından dolayı doğum olumlu ya da olumsuz algılanabilir.

Doğum anı bazı kadınlar tarafından "doğal, muhteşem, kendine güveni artıran, güçlü bir yaşam deneyimi; sihirli inanılmaz bir zaman dilimi, dünyaya yakınlık hissinin arttığı çok özel bir yolculukta mutluluk yaşamak, hayatın önemli bir anı, olağanüstü bir eylem" gibi olumlu ifadelerle yorumlanmıştır [9,10]. Bazı kadınlar tarafından ise eylem "stresli, hayal kırıklığı yaşatan, suçluluk hissettiren, çaresizlik hissi, yoğun endişe, korku/acı veren, yorucu, aşırı ağrılı, istenmeyen

Makale Bilgisi/Article Info

Yükleme tarihi/Submitted: 29.07.2022, **Revizyon isteği/Revision requested:** 09.08.2022, **Son düzenleme tarihi/Last revision received:** 11.08.2022, **Kabul/Accepted:** 07.11.2022

***Sorumlu yazar/Corresponding author:** Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Erzurum, Türkiye
²Email: sejder@hotmail.com, ¹Email: seyda.kansu@hotmail.com

Bu çalışma 2. Uluslararası Anadolu Ebeler Derneği Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Eskişehir, 19-22 Mayıs 2022.

sonuçları olabilen ve öngörülemez bir deneyim” gibi olumsuz ifadelerle tanımlanmıştır [7,9].

Doğum duygulanımı; gebelerin ruhsal durumunun doğum eyleminin başlamasıyla birlikte hatıralara, düşüncelere, doğum anındaki uyarılara, eyleme, yaşadığı duygulara; neşe, öfke, sinirlilik, üzüntü, mutluluk, sıkıntı gibi duygusal tepkilerle katılabilme yetisi ve bu duyguların doğumda gözlenebilen dışavurumudur [11]. Doğum duygulanımı pozitif ya da negatif şekilde ortaya çıkabilir [12]. Doğum anında pozitif duygulanımın yüksek olması gebenin kendini “iyi” hissetmesinde ve sağlık profesyoneliyle olumlu ilişkiler kurmasında etkili olduğu belirlenmiştir. Negatif duygulanımın yüksek olması ise bireyin kendini “kötü” hissetmesine ve memnuniyetsizliğe, dolayısıyla hem annede hem de fetüste istenmeyen sonuçlar görülmesine, ayrıca sağlık profesyonellerinin gereğinden fazla efor sarfetmesine neden olduğu belirlenmiştir [13]. Doğum algısı, doğum yapan kadın ile eylem boyunca kadına yardımcı olan ebeler arasındaki özenli, anlayışlı ve güven veren ilişkiye bağlıdır. Destekleyici ve bütüncül bir ebelik bakımı, kadının doğumla daha iyi başa çıkmasına, dolayısıyla pozitif doğum algısına sebep olabilmektedir [14].

Aksoy ve ark.’ın yaptığı çalışmada, doğumun genel olarak pozitif algılanma düzeyinin -özellikle doğum anındaki ve eylemin ağır dönemindeki pozitif algılanma düzeyinin- doğum sonu dönemindeki genel iyilik halini, aile bağlarını, emzirme davranışını ve güvenlik hissini arttırdığı belirlenmiştir [15]. Nilsson ve ark.’ın çalışmasında ebeler tarafından verilen duygusal desteğin, doğumlarında kadınları güçlendirdiği ve eylemin uzun sürmesi veya tıbbi komplikasyonlar gelişmesi halinde dâhi pozitif bir doğum deneyimi şansı yarattığı, fakat ebelerin yetersiz desteği ile doğum yapan annelerde olumsuz doğum duygulanımına yol açabildiği belirtilmiştir [5].

Doğum eylemi bazen bir günlük bazen de daha kısa olmasına rağmen birçok duyguyu içinde barındırır. Bu kadar kısa sürede sürekli rol değişimine neden olan eylem boyunca kadınların doğum algılarının olumlu ve doğum duygulanımlarının pozitif yönlü olması, ailesinin ve sağlık ekibinin sağladığı desteklerle ilişkilendirilmektedir. Kadının eylem boyunca sürekli yanında olan en büyük destekçisi ve doğum deneyiminin anahtar unsuru ebe ve verdiği bakımdır [16]. Bu nedenle ebelerin nitelikli bir bakımda, gebenin değişen psikolojik durumuna ve bireyin bu değişime yanıtına dikkat etmeleri, eylemin duygulanım ve algı sürecini nasıl etkilediğini bilmesi ve belirlemesi gerekmektedir. Yapılan literatür taramasında doğum algısı ve doğum duygulanımını birlikte inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma doğum algısı ve doğum duygulanımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapıldı.

YÖNTEM

Araştırma Dizaynı

Bu araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı niteliktedir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma; Erzurum İl Sağlık Müdürlüğüne bağlı, Şerif Efendi Aile Sağlığı Merkezi, Filiz Dolunay Aile Sağlığı Merkezi, Abdurrahman Gazi Aile Sağlığı Merkezi, Dr Melih Zeynal Aile Sağlığı Merkezinde 30 Aralık 2019-29 Kasım 2020 tarihleri arasında, doğumdan sonraki ilk bir hafta içinde yenidoğan veya kendileri için başvuran lohusalar üzerinde yürütüldü. Seçilen aile sağlığı merkezleri (ASM) nüfus ve lohusa yoğunluğu sebebiyle tercih edildi.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Şerif Efendi ASM (n=246), Filiz Dolunay ASM (n=374), Abdurrahman Gazi ASM (n=361), Dr Melih Zeynal ASM (n=287)’sine kayıtlı 1268 lohusa, örneklemini ise 420 lohusa oluşturdu.

Örneklem seçme yöntemine gidilmeksizin, araştırmaya alınma kriterlerini taşıyan ve araştırmaya destek vermek isteyen lohusalar araştırmaya dahil edildi.

Araştırmaya, normal vajinal doğum yapan, doğumlarına sadece ebelerin katıldığı, gebelik sırasında hastane/ASM takip ve kontrollerini düzenli yaptıran, iletişim sorunu olmayan, görme ve işitme ile ilgili duyu kaybı olmayan, riskli gebelik geçirmeyen, postpartum dönemde kendisinde ya da yeni doğanda herhangi bir komplikasyon gelişmeyen, miadında (38-42 hafta) doğum yapmış, araştırmaya katılmayı kabul eden lohusalar dahil edildi.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında; Kişisel Bilgi Formu, Doğum Algı Ölçeği ve Doğum Duygulanım Ölçeği kullanıldı.

Kişisel Bilgi Formu: Literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan bu form; gebelerin sosyo-demografik (1-9) ve obstetrik (10-14) özelliklerine ilişkin 14 sorudan oluştu [15,17-19].

Doğum Algı Ölçeği (DAÖ): DAÖ, Truijens ve ark. tarafından 2014 yılında geliştirilmiştir [19]. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Aksoy ve ark. tarafından 2019 yılında yapılmıştır. Bu ölçek kadınların doğum esnasında ve doğum sonrası ilk haftada (doğumdan sonraki ilk 7 gün) nasıl deneyimler yaşadığı ve bu süreçleri nasıl algıladıklarını sorgulayan 4’lü likert tipi bir ölçektir [15]. Ölçeğin Türkçe formu 8 maddeden oluşmaktadır. DAÖ’nün “doğum algısı” (1, 4, 5 ve 7.madde) ve “doğum sonrası ilk haftadaki algı” (2, 3, 6 ve 8.madde) olmak üzere 2 alt boyutu bulunmaktadır. Maddeler 0-3 arasında puanlanmakta ve ölçekten her iki alt boyut için en az 0, en fazla 12; ölçek toplam puanı için en az 0, en fazla 24 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça doğum esnasında ve doğum sonrası ilk haftaya ait olumsuz/negatif algı düzeyinin arttığı kabul edilmektedir. Ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. Ölçekteki olumsuz ifadeler (1, 3, 4 ve 5. madde) ters puanlandırılmaktadır. Cronbach α , likert tipi iç güvenilirliğini değerlendirmek için kullanılır. Literatür, bir ölçeğin $0.00 < \alpha < 0.40$ ise güvenilir olmadığını, $0.40 < \alpha < 0.60$ ise düşük güvenilirliğe sahip olduğunu, $0.60 < \alpha < 0.80$ ise güvenilir olduğunu ve $0.80 < \alpha < 1.00$ ise oldukça güvenilir olduğunu ifade eder. Orijinal ölçeğin toplam puana göre α değeri 0.82, doğum algısı puanına göre α değeri 0.81 ve doğum sonrası ilk hafta algı puanına göre α değeri 0.79 olarak belirlenmiştir. Türkçe versiyonunda ise ölçeğin toplam puana göre α değeri 0.70, doğum algısı puanına göre α değeri 0.74 ve doğum sonrası ilk hafta algı puanına göre α değeri 0.65 olarak saptanmıştır [15,19]. Bu çalışmada toplam puana göre α değeri 0.70, doğum algısı puanına göre α değeri 0.61 ve doğum sonrası ilk hafta algı puanına göre α değeri 0.68 olarak saptandı. Toplam ölçek ve alt ölçek değerleri $0.60 < \alpha < 0.80$ aralığında olduğu için güvenilir sayılabilir.

Doğum Duygulanım Ölçeği (DDÖ): DDÖ, ilk defa 1987 yılında Hodnett tarafından geliştirilmiş olup, 1998 yılında Gençalp tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır [20,18]. Ölçek 28 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 5 seçenek içermekte ve 1 ile 5 arasında puanlandırılmaktadır. Seçenekler “sürekli, sık, ara sıra, çok seyrek, hiç” şeklinde belirtilmiştir. Doğumda olumlu duygular hisseden kadınlar yüksek, olumsuz duygular hisseden kadınlar düşük puan almaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40, en yüksek puan 140’tır. Ölçeğin cronbach alfa katsayısını Hodnett 0.86, Gençalp 0.87 olarak belirlemiştir [20,18]. Bu çalışmada cronbach alfa değeri 0.80 olarak saptandı.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Aralık 2019-Kasım 2020 tarihleri arasında araştırmacı tarafından gebelerin sözlü beyanları dikkate alınarak toplandı. Lohusalar ile görüşülerek veriler yüz yüze görüşme sırasında dolduruldu. Araştırma verileri vajinal doğum yapan, doğumlarına sadece ebelerin katıldığı, gebelik sırasında hastane/ASM takip ve kontrollerini düzenli yaptıran ve doğumdan bir hafta sonra yenidoğanlardan topuk kanı aldırarak veya ebelerden lohusalık dönemi ile ilgili bilgi ve bakım almak için ASM’lere gelen lohusalardan toplandı. Formlar uygulanmadan önce lohusalara araştırma hakkında bilgi verildi. Her bir lohusaya 5-10 dk arasında süre ayrılarak soruları

yanıtlanması istendi. Soruların cevaplanması aşamasında lohusaların mahremiyetlerine özen gösterildi.

İstatistiksel Analiz

Elde edilen tüm veriler Statistical Package for the Social Sciences [SPSS version 20.0] programında analiz edildi. Sayısal verilerin analizinde yüzde ve ortalama değerlerden yararlanıldı. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız örneklem t testi [Student t testi], tek yönlü varyans analizi [ANOVA], Mann Whitney U testi [MWU], Kruskal-Wallis testi ile korelasyon kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ 'e göre değerlendirildi.

Tablo 1. Lohusaların tanıtıcı özelliklerinin dağılımı

Özellik	n	%	
Eğitim durumu	Okuryazar	63	15.0
	İlköğretim	204	48.6
	Lise	79	18.8
	Üniversite	74	17.6
Çalışma durumu	Çalışmıyor	369	87.9
	Çalışıyor	51	12.1
Eş eğitim durumu	Okuryazar	30	7.1
	İlköğretim	183	443.6
	Lise	116	27.6
Eş çalışma durumu	Üniversite	91	21.7
	Çalışıyor	366	87.1
Gelir algısı	Çalışmıyor	54	12.9
	Gelir giderden fazla	79	18.8
	Gelir gidere eşit	182	43.3
Aile tipi	Gelir giderden az	159	37.9
	Çekirdek aile	299	71.2
Gebeliğin planlı olma durumu	Geniş aile	121	28.8
	Planlı	278	66.2
Son doğumun değerlendirilmesi	Plansız	142	33.8
	Çok kolay	128	30.5
Doğum ile ilgili korku varlığı	Normal	33	7.9
	Sıkıntılı, ağrılı acı verici	119	28.3
	Çok zor, güç	140	33.3
Doğumda alınan bakımın değerlendirilmesi	Evet	255	60.7
	Hayır	165	39.3
	Çok iyi	140	33.3
	İyi	168	40.1
Doğumda alınan bakımın değerlendirilmesi	Orta	72	17.1
	Kötü	23	5.5
	Çok kötü	17	4.0

Özellik	$\bar{X} \pm SS$
Yaş	27.99±5.62
Eş yaş	32.51±5.90
Evlilik süresi	6.78±5.01
Gebelik sayısı	2.76±1.60
Ölü doğum sayısı	0.05±0.02
Düşük sayısı	0.33±0.06
Yaşayan çocuk sayısı	2.36±1.29
Ölen çocuk sayısı	0.02±0.01

Etik Onay

Araştırmaya başlamadan önce, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu Başkanlığından 04/10/2019 tarihli ve B.30.2.ATA.0.01.00/449 sayılı etik kurul izni alınmasını takiben araştırmanın yapılacağı Erzurum İl Sağlık Müdürlüğünden 37895263-604.02 sayılı ve 02/01/2020 tarihli kurum izni alındı. Ayrıca DAÖ ve DDÖ kullanımı için gerekli izinler alındı. Araştırma verileri toplanmaya başlanmadan önce araştırmaya katılma kriterini sağlayan lohusalara araştırmacı tarafından, araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak "Bilgilendirilmiş Onam" belgesi imzalatılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan lohusaların tanıtıcı özellikleri incelendiğinde, lohusaların çoğunluğunun hem kendilerinin (%48.6) hem eşlerinin (%43.6) ilköğretim mezunu olduğu, kendilerinin çalışmadığı (%87.9) ama eşlerinin çalıştığı (%87.1), gelirlerinin giderlerine eşit olduğu (%43.3), çekirdek aile yapısına sahip olduğu (%71.2), gebeliğin planlı (%66.2), son doğumun zor olduğu (%33.3), doğum ile ilgili korkulara sahip olduğu (%60.7) ve doğum sırasında aldığı bakımı iyi olarak değerlendirdiği (%40.1) belirlendi. Lohusaların yaş ortalamalarının 27.99±5.62 yıl, eş yaş ortalamalarının 32.51±5.90 yıl, evlilik süresi ortalamalarının 6.78±5.01 yıl, gebelik sayısının 2.76±1.60, ölü doğan çocuk sayısının 0.05±0.02, düşük sayısının 0.33±0.06, yaşayan çocuk sayısının 2.36±1.29, ölen çocuk sayısının ortalamaları ise 0.02±0.01 olarak saptandı (Tablo 1).

Lohusaların DAÖ'den ve DDÖ'den aldıkları min-maks puanlar ve puan ortalamalarının dağılımı Tablo 2'de görülmektedir. Lohusaların doğum algısının 5.24±3.00, doğum sonrası ilk haftadaki algısının 3.38±2.65, toplam puan ortalamalarının 8.63±4.63 ve doğum duygulanım ölçek puan ortalamalarının 100.47±15.69 olduğu tespit edildi.

Lohusaların DAÖ'den ve DDÖ'den aldıkları puan ortalamaları arasındaki ilişkinin dağılımı incelendiğinde, lohusaların DDÖ puan ortalamaları ile Doğum Algısı, Doğum Sonrası İlk Haftadaki Algı ve puan ortalamalarının toplamı arasında negatif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğu belirlendi (Tablo 3) ($p < 0.0001$).

Tablo 2. Lohusaların ölçeklerden aldıkları puanlar ve puan ortalamalarının dağılımı

Ölçekler	Min	Maks	$\bar{X} \pm SS$	
DDÖ	46	128	100.47±15.69	
DAÖ	Doğum Algısı	0	12	5.24±3.00
	Doğum Sonrası İlk Haftadaki Algı	0	12	3.38±2.65
	Toplam	0	24	8.63±4.63

Lohusaların tanıtıcı özelliklerine göre DDÖ'den aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında (Tablo 5); lohusaların son doğumu değerlendirme durumları, doğum ile ilgili korkuların varlığı ve doğumdan alınan bakımı değerlendirmeleri ile DDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunurken ($p < 0.05$), diğer tanıtıcı özellikleri ile ölçek puan ortalamaları ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p > 0.05$).

Ayrıca lohusaların yaş, eş yaş, evlilik süresi, gebelik sayısı, ölü doğan çocuk sayısı, düşük sayısı, yaşayan çocuk sayısı ve ölen çocuk sayısı ortalamaları ile DDÖ puan ortalamaları ile aralarında istatistiksel olarak anlamlılık oluşturacak düzeyde bir bağlantı olmadığı bulundu ($p > 0.05$).

Tablo 3. Lohusaların ölçeklerden aldıkları puan ortalamaları arasındaki ilişkinin dağılımı

Ölçekler		DDÖ	
DAÖ	Doğum Algısı	r	-0.613**
		p	0.0001
	Doğum Sonrası İlk Haftadaki Algi	r	-0.280**
		p	0.0001
	Toplam	r	-0.559**
		p	0.0001

**p<0.001

TARTIŞMA

Lohusaların doğum algısı ve doğum duygulanımları arasındaki ilişkiyi belirlemek için, Erzurum iline bağlı, belirlenen aile sağlığı merkezlerinde 420 lohusa ile yapılan araştırmanın bulguları ilgili literatür eşliğinde tartışıldı.

Araştırma bulgularında DAÖ puan ortalaması düşük [ort 5.24], DDÖ puan ortalaması ise yüksek (ort 100.47) olarak tespit edildi. Çalışmaya katılan lohusaların doğum algıları olumlu, doğum duygulanımlarının da pozitif olduğu saptandı. Tuncay'ın yaptığı çalışmada DDÖ puanları çalışma gruplarında daha yüksek bulunmuştur [21]. Whitburn ve ark. yaptığı çalışmada, doğum sırasında doğum desteği alan kadınlarda doğum algılarının yüksek olduğu belirlenmiştir [22].

Araştırmaya katılan lohusaların DAÖ puan ortalamaları ile DDÖ puan ortalamaları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu saptandı. Lohusaların doğum algıları zorlaştıkça, olumsuzlaştıkça ölçekten aldıkları puanın arttığı, doğum duygulanımlarının ise olumlu oldukça, iyileştikçe puanlamanın arttığı görüldü. Literatürde DAÖ ile DDÖ arasındaki ilişkiyi araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışma bulgularına göre kadınların doğumhanede ve doğum anında, eyleme ilişkin yaşadıkları duygular zaman ve ortam değişimine rağmen kadın tarafından aynı şekilde yorumlanmaktadır.

Araştırma verilerinde doğum algısı alt boyutu ve DAÖ toplam puan ortalamaları ile son doğumun değerlendirilmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu. Doğumu algılama zorlaştıkça, olumsuzlaştıkça ölçekten alınan puanın arttığı, yani doğum algısının olumsuz olduğu görülmektedir. Uysal'ın yaptığı çalışmada multipar kadınların primipar kadınlara göre memnuniyetinin fazla olduğu saptanmıştır [23]. Görgün tarafından yapılan çalışmada doğum eylemini zor olarak algılayan multipar kadınların travmatik doğum algısına sahip oldukları belirlenmiştir [24].

Bu çalışmada doğum algısı alt boyutu ve DAÖ toplam puan ortalamaları ile doğum korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu. İlgili tablo incelendiğinde; doğum korkusu olan kadınların, puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Henriksen ve ark. tarafından yapılan çalışmada doğum korkusunun olumsuz doğum algısından etkilendiği ve primiparların, multiparlardan daha yüksek ölçüde doğum korkusu belirttiği görülmüştür [25].

Araştırma bulgularında doğum algısı ve DAÖ toplam puan ortalamaları ile doğumda alınan bakımın değerlendirilmesi arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Lohusaların doğumda algıladıkları bakımdan memnuniyetleri arttıkça, iyileştikçe doğum algılarının da olumlu olduğu; algıladıkları bakımın kalitesi azaldıkça, DAÖ puanlamanın arttığı, doğum algılarının olumsuzlaştığı görülmektedir.

Oveysi'nin çalışmasında, rahatsız edici davranışların artmasının memnuniyeti azalttığı, kadına bilgi ve destek vermenin memnuniyeti arttırdığı saptanmıştır [26]. Larsson ve ark. yaptığı çalışmada doğum algısını olumlu etkileyen tek faktörün ebeye duyulan güven olduğu, kadının eylemi travmatik algılasa bile ebeden aldıkları desteği takdir ettiği saptanmıştır [27].

Kadınların son doğumu değerlendirmeleriyle doğum algıları ve doğum duygulanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu. Literatürde kadınların doğum algılarının eylemden uzun zaman geçmesine rağmen değişmediğini gösteren çalışmalar araştırma bulgusunu desteklemektedir [28,29]. Bunun yanında Waldeström ve ark. tarafından yapılan bir çalışma zamanla doğum algısının daha olumsuz olduğunu belirtmiştir [30].

Araştırmamızda doğum sonrası ilk haftadaki algı alt boyutu ile kadının eğitim durumu, kadının çalışma durumu, eşin eğitim durumu ve gelir durumu algısı arasında fark olduğu görülmektedir. Henriksen ve ark. tarafından yapılan çalışmada da daha az eğitilmiş, ekonomik zorluk bildiren, sosyal desteği yeterince sağlanmamış kadınların doğum algılarının daha olumsuz olduğu saptanmıştır [25].

Araştırma bulgularında doğum duygulanımı ile son doğumun değerlendirmesi arasında anlamlı fark saptandı. Lohusaların doğumu algılamaları zorlaştıkça, olumsuzlaştıkça DDÖ puanlarının azaldığı görülmektedir.

Sarı, çalışmasında doğum eyleminde beklentileri karşılanan, ağrı ile baş etmesine yardımcı olunan, rahat pozisyon verilen ve memnun olan genç ve erişkin annelerde doğum duygulanım ölçeği puan ortalamalarını yüksek bulmuştur [31]. Hollander ve ark. yaptığı çalışmada, duygusal destek alan kadınlarda doğum algısının olumlu, doğum desteği az olanlarda doğum algısının olumsuz etkilendiğini belirlemiştir [32].

Araştırmada doğum duygulanımı ile doğum korkusu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu. Doğum korkusu olmayan kadınların puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Nilsson ve ark. yaptığı çalışmada olumsuz doğum deneyiminin, sonraki gebelikte doğum korkusuna neden olduğu ve bu korkunun doğumdan bir yıl sonra kadınlar tarafında daha yüksek hissedildiği saptanmıştır [5]. Adams ve ark. tarafından yapılan çalışmada doğum korkusu olan kadınların eylem sürelerinin, doğum korkusu olmayan kadınların eylem sürelerine göre daha uzun olduğunu saptamıştır [33].

Çalışmada doğum duygulanımı ile doğumda alınan bakım arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Algılanan bakımın kalitesi azaldıkça puanların da azaldığı saptandı.

Gençalp'in çalışmasında, doğum eylemi sırasında destekleyici bakım alan annelerde "yalnız kalmaktan kaçınma", "huzursuzluk", "yüksek sesle ağlama", "dudak ısırma" ve "çığlık atma" yönündeki davranışları, destek almayan annelere oranla daha az görülmüş ve DDÖ puanları yüksek bulunmuştur [18]. Bu durum hem doğum duygulanımlarını hem de doğum algılarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Çalışmanın Limitasyonları

Araştırma yapılan merkez sayısının az olması ve Covid-19 pandemisi dolayısıyla araştırmaya katılmak istemeyen lohusalar araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Tablo 4. Lohusaların tanıtıcı özelliklerine göre DAÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

Özellikler		DAÖ		Toplam
		Doğum Algısı	Doğum Sonrası İlk Haftadaki Algı	
		$\bar{X}\pm SS$	$\bar{X}\pm SS$	
Eğitim durumu	Okuryazar	4.85±3.09	2.19±2.29	7.04±4.09
	İlköğretim	5.21±3.12	3.34±2.73	8.55±4.95
	Lise	5.68±2.66	3.75±2.67	9.44±4.23
	Üniversite	5.17±2.95	4.13±2.38	9.31±4.26
	Test ve p değeri	F=0.92, p=0.42	F=7.04, p=0.0001	F=3.88, p=0.009
Çalışma durumu	Çalışmıyor	5.31±3.01	3.25±2.62	8.57±4.63
	Çalışıyor	4.72±3.02	4.33±2.71	9.05±4.62
	Test ve p değeri	t=1.31, p=0.19	t=2.73, p=0.007	t=0.70, p=0.48
Eş eğitim durumu	Okuryazar	4.73±3.12	2.60±2.41	7.33±4.21
	İlköğretim	5.20±3.15	3.10±2.62	8.31±4.73
	Lise	5.26±3.06	3.49±2.79	8.75±4.99
	Üniversite	5.45±2.58	4.08±2.48	9.53±3.91
	Test ve p değeri	F=0.44, p=0.72	F=3.81, p=0.01	F=2.28, p=0.07
Eş çalışma durumu	Çalışmıyor	5.27±2.90	3.45±2.61	8.72±4.50
	Çalışıyor	5.03±3.65	2.92±2.89	7.96±5.42
	Test ve p değeri	t=0.53, p=0.59	t=1.37, p=0.17	t=1.13, p=0.25
Gelir algısı	Gelir giderden fazla	5.22±2.80	2.72±2.64	7.94±4.23
	Gelir gidere eşit	5.22±2.98	3.60±2.55	8.83±4.41
	Gelir giderden az	5.27±3.15	3.46±2.74	8.73±5.04
	Test ve p değeri	F=0.01, p=0.98	F=3.22, p=0.04	F=1.07, p=0.34
Aile tipi	Çekirdek aile	5.19±2.95	3.31±2.63	8.50±4.51
	Geniş aile	5.36±3.14	3.57±2.69	8.94±4.92
	Test ve p değeri	t=0.52, p=0.60	t=0.93, p=0.35	t=0.87, p=0.38
Gebeliğin planlı olma durumu	Planlı	5.20±2.97	3.28±2.58	8.48±4.62
	Plansız	5.32±3.07	3.58±2.79	8.90±4.64
	Test ve p değeri	t=0.39, p=0.69	t=1.08, p=0.27	t=0.87, p=0.38
Son doğumun değerlendirilmesi	Çok kolay	4.19±2.65	3.08±2.49	7.28±4.07
	Normal	4.39±2.66	3.06±3.03	7.45±3.95
	Çok zor, güç	6.51±3.17	3.61±2.91	10.12±5.14
	Sıkıntılı, ağrılı acı verici	5.10±2.71	3.53±2.37	8.64±4.22
	Test ve p değeri	F=16.02, p=0.0001	F=1.18, p=0.31	F=9.77, p=0.0001
Doğum ile ilgili korku varlığı	Evet	5.94±2.86	3.56±2.68	9.50±4.42
	Hayır	4.16±2.91	3.10±2.59	7.27±4.63
	Test ve p değeri	t=6.17, p=0.0001	t=1.73, p=0.08	t=4.96, p=0.0001
Doğumda alınan bakımın değerlendirilmesi	Çok iyi	4.87±2.97	3.16±2.65	8.03±4.56
	İyi	5.04±2.74	3.34±2.58	8.38±4.39
	Orta	5.56±3.11	3.88±2.71	9.45±4.63
	Kötü	6.17±3.47	3.04±2.70	9.21±5.32
	Çok kötü	7.64±3.49	4.00±2.97	11.64±5.32
Test ve p değeri	KW=13.09, p=0.01	KW=4.80, p=0.30	KW=12.36, p=0.01	
Yaş	r	-0.022	0.038	0.008
	p	0.660	0.443	0.878
Eş yaş	r	0.010	0.051	0.036
	p	0.842	0.295	0.466
Evlilik süresi	r	0.043	0.020	0.039
	p	0.381	0.685	0.423
Gebelik sayısı	r	-0.050	-0.082	-0.080
	p	0.304	0.094	0.104
Ölü doğum sayısı	r	-0.025	-0.033	-0.035
	p	0.608	0.497	0.470
Düşük sayısı	r	-0.034	-0.062	-0.058
	p	0.484	0.208	0.239
Yaşayan çocuk sayısı	r	-0.041	-0.057	-0.059
	p	0.398	0.245	0.224
Ölen çocuk sayısı	r	-0.016	-0.015	-0.019
	p	0.740	0.752	0.692

Tablo 5. Lohusaların tanıtıcı özellikleriyle DDÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

Özellikler		$\bar{X}\pm SS$	Test ve p değeri
Eğitim durumu	Okuryazar	101.58±14.15	F=0.21, p=0.88
	İlköğretim	100.25±15.52	
	Lise	100.93±17.02	
	Üniversite	99.62±16.17	
Çalışma durumu	Çalışmıyor	100.18±15.72	t=0.98, p=0.32
	Çalışıyor	102.50±15.50	
Eş eğitim durumu	Okuryazar	100.16±12.50	F=0.16, p=0.92
	İlköğretim	100.98±15.87	
	Lise	100.42±16.87	
	Üniversite	99.59±14.89	
Eş çalışma durumu	Çalışmıyor	100.53±15.52	t=0.22, p=0.82
	Çalışıyor	100.01±16.93	
Gelir algısı	Gelir giderden fazla	102.16±15.56	F=0.56, p=0.56
	Gelir gidere eşit	100.11±15.58	
	Gelir giderden az	100.03±15.92	
Aile tipi	Çekirdek aile	101.33±15.61	t=1.76, p=0.07
	Geniş aile	98.34±15.74	
Gebeliğin planlı olma durumu	Planlı	100.04±15.68	t=0.78, p=0.43
	Plansız	101.30±15.74	
Son doğumun değerlendirilmesi	Çok kolay	106.59±12.02	F=14.10, p=0.0001
	Normal	104.51±15.50	
	Çok zor, güç	95.17±17.98	
	Sıkıntılı, ağrılı acı verici	99.00±13.86	
Doğum ile ilgili korku varlığı	Evet	97.30±15.47	t=5.30, p=0.0001
	Hayır	105.36±14.78	
Doğumda alınan bakımın değerlendirilmesi	Çok iyi	103.09±14.73	KW=15.34, p=0.004
	İyi	101.69±14.95	
	Orta	96.80±15.86	
	Kötü	94.52±18.82	
Yaş		r	0.079
		p	0.106
Eş yaş		r	0.037
		p	0.454
Evlilik süresi		r	0.016
		p	0.737
Gebelik sayısı		r	0.072
		p	0.142
Ölü doğum sayısı		r	0.016
		p	0.749
Düşük sayısı		r	0.086
		p	0.077
Yaşayan çocuk sayısı		r	0.044
		p	0.369
Ölen çocuk sayısı		r	-0.048
		p	0.328

SONUÇ

Doğum duygulanımının pozitif olmasının doğum algısını ve doğum sonrası ilk haftadaki algıyı olumlu etkilediği, kadının son doğumu değerlendirmesi, doğum korkusu ve doğumda alınan bakım ile hem doğum duygulanımı hem de doğum algısını etkilediği, doğum sonrası ilk haftadaki algı ile kadının eğitim, çalışma durumu, eşinin eğitim durumu ve gelir durumu arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edildi.

Araştırmanın sonuçları dikkate alınarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

-Gebe ve lohusaların duygusal ihtiyaçları en az fiziksel ihtiyaçları kadar önemsenmeli ve karşılanmalı,

-Doğum öncesi hazırlık sınıflarında gebelerin doğum duygulanımlarını ve doğum algılarını olumlu etkileyecek bilgiler verilerek, eylem ve süreç hakkında daha doğru bilgilere sahip olmaları sağlanmalı,

-Kadının sosyal çevresi, özellikle de eşinin/partnerinin lohusalık sürecine dahil edilerek doğum algısının olumlu gelişmesi sağlanmalı,

-Araştırmanın farklı coğrafyalarda farklı örneklerle tekrarlanması önerilmektedir.

Etik onay: 2019/ B.30.2.ATA.0.01.00/449 Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu

Çıkar çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal destek: Yok.

Teşekkür: Yok.

Yazar Katkısı: Fikir: ŞK,SEA; Tasarım: ŞK,SEA; Veri Toplama: ŞK; Verilerin istatistiksel analizi: SEA; Literatür taraması: ŞK; Makale yazımı: ŞK,SEA; Eleştirel inceleme: SEA.

KAYNAKLAR

- Aydın N, Yıldız H. Travmatik doğum deneyiminin etkileri ve nesiller arası aktarımı. International Journal of Human Sciences. 2018;15:604-618.
- Höjeborg P. Tröskelkvinnor: barnafödande som kultur. Kulturhistorisk Tidskrift. 2000;84:176-178.
- Karaman ÖE, Yıldız H. Doğum eylemi travay sürecinde hareket serbestliği: nasıl, ne sağlar, kadın doğum hemşiresinin rolü nedir? Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri. 2018;10:1-9.
- Serçekuş P. Doğum korkusuna müdahale: hypnobirthing. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2011;10:239-242.
- Nilsson L, Thorsell T, Wahn EH, Ekström A. Factors influencing positive birth experiences of first-time mothers. Hindawi. 2013;1-6.
- Yalnız H, Canan F, Genç RE, Kuloğlu MM, Geçici Ö. Travmatik doğum algısı ölçeğinin geliştirilmesi. Türk Tıp Dergisi. 2016;8:81-88.
- Larkin P, Begley CM, Devane D. Women's experiences of labour and birth: an evolutionary concept analysis. Midwifery Publication. 2009;25:49-59.
- Tunç A, Atılğan A. An administrative understanding on perception: perception administration. Idea Studies. 2017;3:228-238.
- Namujju J, Muhindo R, Mselle TL, Waiswa P, Nankumbi J, Muwanguzi P. Childbirth experiences and their derived meaning: a qualitative study among postnatal mothers in mbale regional referral hospital, Uganda. Reproductive Health. 2018;15:183-194.
- Karlström A, Nystedt A, Hildingsson I. The meaning of a very positive birth experience focus groups discussions with women. BMC Pregnancy and Childbirth. 2015;15:251-259.
- Dağlar G, Nur N, Bilgiç D, Kadioğlu M. Gebelikte duygulanım bozukluğu. Kashed. 2015;2:27-40.
- Yurcu G. Rekreatif faaliyet katılım alanlarına göre bireylerin öfke ifade tarzlarının negatif-pozitif duygulanım ve yaşam doyumları üzerindeki etkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi. 2017;8:26-40.
- Aşık NA. Pozitif ve negatif duygulanım ve iş doyumunun örgütsel özdeşleşmeye etkisi: otel çalışanları üzerine bir araştırma. BMJ. 2017;5:345-362.
- Dahlberg U, Persen J, Skogas AK, Selboe ST, Torvik H, Aune I. how can midwives promote a normal birth and a positive birth experience? the experience of first-time norwegian mothers. Sexual & Reproductive Healthcare. 2016;7:2-7.
- Aksoy YD, Çelik AS, Apay SE. Turkish version of the childbirth perception scale: reliability and validity study. Perspectives in Psychiatric Care. 2019;56:28-36.
- Halldorsdottir S, Karlsdottir IS. The primacy of the good midwife in midwifery services: an evolving theory of professionalism in midwifery. Scand J Caring Sci. 2011;25:806-817.
- Kadioğlu BG, Tanrıverdi EÇ, Göktürk EB. Doğuma hazırlık eğitiminin lohusaların duyu durumuna etkisi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2019;22:189-195.
- Gençalp NS. Doğum eyleminde anneye verilen destekleyici hemşirelik bakımının doğum sürecine etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1998.
- Truijens SEM, Wijnen HA, Pommer AM, Oei SG, Pop VJM. Development of the Childbirth Perception Scale [CPS]: perception of delivery and the first postpartum week. Archives of Women's Mental Health. 2014;17:411-421.
- Hodnett ED, Tropea DAS. The labour agency scale psychometric properties of an instrument measuring control during childbirth. Research in Nursing And Health. 1987;10:301-310.
- Tuncay S. Doğumun aktif fazında uygulanan hidroterapinin, doğum süreci, anne memnuniyeti ve doğum sonrası ebeveynlik davranışı üzerine etkisi. Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2016.
- Whitburn LY, Jones LE, Davey MA, Small R. The meaning of labour pain: how the social environment and other contextual factors shape women's experiences. BMC Pregnancy and Childbirth. 2017;17:157-167.
- Uysal B. Kadınların doğum deneyimi ve doğum sonrası memnuniyetlerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Osman Gazi Üniversitesi, 2017.
- Görgün Ş. Gebelerin öz-yeterlilikleri ile travmatik doğum algısı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2020.
- Henriksen L, Grimsrud E, Schei B, Lukasse M. Factors related to a negative birth experience—a mixed methods study. Midwifery. 2017;51:33-39.
- Oveysi M. Doğumda algılanan destekleyici bakım ve memnuniyet düzeyi arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2018.
- Larsson C, Saltvedt S, Edman G, Wiklund I, Andolf E. Factors independently related to a negative birth experience in first-time mothers. Sexual And Reproductive Healthcare. 2011;2:83-89.
- Simkin P. Just another day in a woman's life? Women's long-term perceptions of their first birth experience. Part I. Birth. 1991;18:203-210.
- Tomeo CA, Edwards JWZ, Michels KB, et al. Reproducibility and validity of maternal recall of pregnancy-related events. Epidemiol. 1999;10:774-777.
- Waldenström U. Women's memory of childbirth at two months and one year after the birth. Birth. 2003;30:248-254.
- Sarı E. Adölesan ve erişkin annelerin doğuma ilişkin duyu ve memnuniyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2014.
- Hollander MH, Hastenberg E, Dillen J, Pampus MG, Miranda E, Stramrood CAI. Preventing traumatic childbirth experiences: 2192 women's perceptions and views. Archives of Women's Mental Health. 2017;20:515-523.
- Adams SS, Eberhard-Gran M, Eskild A. Fear of childbirth and duration of labour: a study of 2206 women with intended vaginal delivery. BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology. 2012;119:1238-1246.